

Sürdürülebilirlik ve Kütüphane Yakınsamasına Bilgi Üzerinden Farklı Bir Bakış: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ve Kütüphaneler

Mehmet Ali Akkaya*  0000-0003-2496-7315

Öz

Amaç: Bu çalışmada, Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında ilan edilen ve bugün 17 ana başlık altında gruplandırılan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) bağlamında, Avrupa Birliği'nin 2022 Sürdürülebilir Kalkınma İzleme Raporu ile bu raporda sürdürülebilirlik adına elde edilmek istenen evrensel kazanımların sağlanmasında bilgi kullanımının önemi ve doğru bilgiyi, doğru zamanda, gereksinim sahibi ile birleştirme misyonu ile hizmet veren kütüphanelerin süreç içindeki yeri hakkında genel bir ilişkilendirme yapılarak, konu hakkında bilgilendirme paydaşlarının dikkatinin çekilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın amacı doğrultusunda, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde işaret edilen küresel kalkınma amaçları ile alt amaçlarda önceliklendirilen unsurlar, bilgi ile olan yakınsamaları bağlamında ele alınmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilintili amaç ve unsurların, bilgi merkezi kimliğiyle, bilgi üzerinden kütüphaneyle ilişkilendirmelerinin yapıldığı çalışmada içerik analizi yapılmış ve betimle yönteminden yararlanılmıştır.

Bulgular: Yapılan içerik analizi sonucunda, sürdürülebilirlik açısından dünyadaki en önemli rehber kaynak olarak kabul edilen Avrupa Birliği Sürdürülebilir Kalkınma 2022 İzleme Raporu'nda verilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri alt amaç ve öncelikli alanlarının tamamının doğrudan ya da dolaylı biçimde bilgi ile ilişkili olduğu, bu ilişkiye bağlı olarak kütüphanelerin de hedeflerin gerçekleştirilmesinden aktif rol alabileceği gerçeği saptanmıştır.

Sonuç: Yalın bir ilişkilendirme üzerinden, genel bir değerlendirmenin ortaya konduğu çalışmada, hizmet felsefesini günümüzün değişen bilgi ve bilgi kaynağı algısı odağında dönüştürme sürecinde olan kütüphaneler için sürdürülebilirliğin ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin toplumsal kabul açısından son derece önemli bir fırsat olabileceği sonucu ortaya konulmuştur.

Özgünlük: Çalışma, ulusal literatürde henüz yeteri kadar ele alınmayan ve günümüzün en önemli kavramlarından biri olan sürdürülebilirlik ile bilgi merkezleri ilişkisine ilk olma özelliği taşıyan bir bakış açısı getirmenin yanı sıra, sürdürülebilirliğin bilgi ve etkin bilgi kullanımı üzerinden kütüphaneler için bir fırsat olabileceğine dikkat çekmesi bakımından da özgün değere sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, bilgi, kütüphane, sürdürülebilirlik ve bilgi, sürdürülebilirlik ve kütüphane.

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, mali7akkaya@gmail.com

A Different View on Sustainability and Library Convergence Through Knowledge: Sustainable Development Goals (SDGs) and Libraries

Mehmet Ali Akkaya*  0000-0003-2496-7315

Abstract

Purpose: In this study, in the context of the Sustainable Development Goals (SDGs) declared by the United Nations in 2000 and grouped under 17 main headings today, the 2022 Sustainable Development Monitoring Report of the European Union and the importance of using information in achieving the universal gains desired to be achieved in the name of sustainability in this report are discussed. It is aimed to draw the attention of information science stakeholders on the subject by making a general association about the place of libraries serving with the mission of combining information with the needy at the right time.

Method: In line with the purpose of the study, the global development goals pointed out in the Sustainable Development Goals and the elements prioritized in the sub-goals are discussed in the context of their convergence with knowledge. In the study, in which the aims and elements related to the Sustainable Development Goals were associated with the identity of the information center and the library through information, content analysis was made and the description method was used.

Findings: As a result of the content analysis, all of the sub-objectives and priority areas of the Sustainable Development Goals given in the European Union Sustainable Development 2022 Monitoring Report, which is accepted as the most important guiding resource in the world in terms of sustainability, are directly or indirectly related to information, and depending on this relationship, libraries also It has been determined that it can take an active role in the realization of the goals.

Implications: In the study, in which a general evaluation is presented through a simple association, it has been revealed that sustainability and Sustainable Development Goals can be an extremely important opportunity in terms of social acceptance for libraries that are in the process of transforming their service philosophy with the focus of today's changing information and information source perception.

Originality: The study has a unique value in that it draws attention to the fact that sustainability can be an opportunity for libraries through knowledge and effective use of information, as well as bringing a first perspective to the relationship between sustainability, which is one of the most important concepts of today, and information centers, which has not yet been adequately addressed in the national literature.

Keywords: Sustainability, Sustainable Development Goals, knowledge, library, sustainability and knowledge, sustainability and library.

* Prof., İzmir Kâtip Çelebi University, Department of Information Management, mali7akkaya@gmail.com

Received : December 24, 2022
Type : Research

Accepted: March 29, 2023

Giriş

İnsanoğlu, yeni binyıl ile birlikte, geride kalan yüzyılda ortaya konan yaklaşımlardan biri olan dünyanın küresel bir köye dönüşmesinin yakın tanıklığını yapmaktadır. Genel anlamda tüm dünyanın, içinde yaşayanlar tarafından bir köyün bilinirliğinde ve tanınırlığında olması, iletişim ve erişimin kolaylığını ifade eden bu niteleme, insanların -yaşadıkları habitatın dışında- dünyanın farklı yerlerinde var olanlara sahip olmaya yönelik arzu ve istekleri konusunda daha ısrarcı olmasını da beraberinde getirmiştir. Bu değişim, “tüketim toplumu” olarak da tanımlanan günümüz toplumsal yaşamının da en önemli tetikleyicilerinden biridir.

Daha çok sınıflar arasındaki ayrımın azaldığı toplumsal yapılarda ortaya çıkan tüketim toplumunda asıl yönelim, insana dair her türlü olgunun (zaman, enerji, ürün, hizmet vb.) gereksinimlerden çok arzular dikkate alınarak hoyratça harcanmasıdır (Baudrillard, 2021). Kitlesele olarak öğretilen ve alıştırılan tüketim, bu toplumsal yapıda ekonomik, toplumsal, psikolojik ve kültürel yanları ile birlikte sosyolojik bir olgudur (Dal, 2017, s. 2). Çok yönlü ve farklı derinliklere sahip olan, sosyolojik bir kimliğe de bürünen bu olguyu insanlık açısından tehdit haline getiren asıl unsur ise, tüketim alışkanlığının evrensel bir kültüre dönüşmesidir (Yıldırım ve Akkaya, 2020, s. 18). Söz konusu dönüşümün yarattığı aşırı tüketimin, insan yaşamı açısından hayati olan pek çok kaynağın da kontrolsüz tüketimine ve hatta yok olma noktasına taşınmasına yansımaları, sürdürülebilirlik kavramı ve ifade ettiklerinin belirgin olarak ortaya çıkışı ve telaffuz edilmiş noktasıdır.

20’inci yüz yılın son çeyreği ile birlikte literatürde daha geniş ve derinlikli bir yaklaşımla yer bulmaya başlayan sürdürülebilirlik kavramının temel özelliği, “insanın geleceğini konu alması, kullanılan kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır” (Sachs, 2015). Tüm bu unsurların merkezinde ise binlerce yıldır tüm yönlerini eşsiz bir yaşam dengesinde tutan doğa yer almaktadır. Nüfus artışı, kentleşme, artan endüstrileşme, daha çok fosil yakıt kullanımı gibi insanoğlunun son birkaç yüzyıla sığdırdığı ve doğa üzerindeki olumsuz etki ağı sürekli genişleyen küresel çaplı bazı değişimler, doğanın bu kadim yaşam dengesini bozmaya başlamıştır. Dünya ve geleceği için ne denli büyük bir tehdit olduğunun evrensel düzlemde fark edilmesinde geç kalınan söz konusu dengenin insanlık açısından ifade ettiği önem ve anlam, sürdürülebilirlik kavramının da ilhamıdır. Öyle ki bu ilham, sürdürülebilirliği günümüzde kavram olmaktan çıkarıp, çok yönlü ve boyutlu bir olguya dönüştürmüştür.

1972 yılında *Birleşmiş Milletler* (BM) tarafından Stockholm’de gerçekleştirilen “*Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı*” (United Nations, 1972) sırasında “insanlık, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve iyileştirmek zorundadır” yaklaşımında küresel kabul ve

kullanım düzeyine erişen sürdürülebilirliğin bu yeni evrimi, bir yandan sürdürülebilirliği çok yönlü bir olguya dönüştürürken, diğer yandan da bu kavramın ele alınış, önemsenme, içerik ve sınırları ile ilgili yaklaşım çeşitliliğini geliştirmiştir. Bugün artık devletlerin, uluslararası şirketlerin, sivil toplum örgütlerinin, her türden kurum ve kuruluşların kendilerini tanımlarken kullandıkları argümanlar arasında mutlaka yer vermeye başladıkları sürdürülebilirlik, adeta bir yeterlilik göstergesine dönüşmüştür. Bu dönüşümün daha somut ifadesi ise sürdürülebilirliğin küresel kalkınmanın ön koşulu olarak kabul edilmesidir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2015 yılında 193 üye ülkenin ortak kararıyla küresel kalkınmayı sürdürülebilirliğe dönüştürmek için “*Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi*” (United Nations, 2015) adlı eylem planını uygulamaya koymuştur. 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren dünya genelinde yoksulluğu azaltmak, adil ve eşitlikçi bir toplum yaratmak ve gezegenimizin korunması üst hedefleriyle yürürlüğe konan bu planda, ülkelerin kurumsal organizasyonları, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve diğer tüm oluşumları için 17 sürdürülebilir küresel kalkınma hedefi belirlenmiştir. Söz konusu hedefler, 169 alt hedefle ayrıntılandırılarak daha kapsamlı hale getirilmiştir.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği’nin sürdürülebilir kalkınma bağlamında 2022 yılına ait Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İzleme Raporu esas alınarak, hedeflerin “*bilgi*” üzerinden kütüphaneler ile ilişkisi serimlenmeye çalışılmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) bağlamında kütüphanelerin sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma sürecindeki yeri ve önemine odaklanan çalışma, bu yanı ve kapsamıyla ulusal literatürde bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda, bilginin genelinde ve kütüphaneler özelinde kurumsal işleyişin geliştirilmesi, toplumsal kabul ve hizmet anlayışının kullanıcılarda çok daha anlamlı somutluklara dönüşmesi açısından çok önemli bir fırsat olacağı değerlendirildiği sürdürülebilirlik olgusunun kütüphaneciliğin ulusal gelişimine sağlayabileceği katkının farkına varacak paydaş sayısının artması, çalışmanın nihai hedefidir.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Birleşmiş Milletler, SKH’ni ilk kez 2000 yılında ve sekiz ana başlık olarak dünya kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu çalışmada, Birleşmiş Milletler tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen Genel Kurul sonrasında ilan edilen ve 17 ana başlık altında gruplandırılan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)’nin Avrupa Birliği 2022 Sürdürülebilir Kalkınma İzleme Raporu’nda ele alınış ve önemsenmesi ile bu hedeflerde sürdürülebilirlik adına elde edilmek istenen evrensel kazanımların sağlanmasında bilgi kullanımının önemi ve doğru bilgiyi, doğru zamanda, doğru gereksinim sahibi ile birleştirme misyonu ile hizmet veren kütüphanelerin süreç içindeki yeri

hakkında genel bir ilişkilendirme yapılması amaçlanmıştır. Dünyada yaşanan gelişmeleri de dikkate alarak her yıl yenilenen söz konusu rapor, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma adına küresel çapta en önemli rehber olma niteliği taşımaktadır. Sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarının günümüz koşulları ile bağdaştırıldığı izleme raporu ve bu raporda ayrıntıları ile yer verilen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, aynı zamanda çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu bağlamda hedeflerin her biri birbirinden bağımsız olarak belirlenen öncelikleri dikkate alınarak ve kütüphane ve hizmetleri ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, “Avrupa Birliği Sürdürülebilir Kalkınma 2022 İzleme Raporu Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde”¹ işaret edilen küresel kalkınma amaçları ile alt amaçlarda gösterilen unsurlar, bilgi ile olan yakınsamaları bağlamında ele alınmıştır. Öncelikli olarak çalışmanın sürdürülebilirlik, evrensel kimliğe dönüşmesi, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kütüphane ilişkisinin serimlenmesinde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. SKH ile ilintili amaç ve unsurların, bilgi merkezi kimliğiyle, bilgi üzerinden kütüphaneyle ilişkilendirmesinde betimsel içerik analizi yapılmıştır. Betimsel içerik analizi, belirli bir konuda ya da alanda bağımsız olarak yürütülen nitel ve/veya nicel çalışmaların ayrıntılı olarak incelenip düzenlenmesidir (Altay, Akyurt ve Ültay, 2021, s. 189).

İçerik analizi için, dünyada SKH açısından en güncel, güvenilir ve referans alınan doküman olan Avrupa Birliği’nde Sürdürülebilir Kalkınma (Sustainable Development in the European Union)’nın “Avrupa Birliği Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Yönelik İlerlemeye İlişkin İzleme” başlıklı 2022 yılı raporu esas alınmıştır. Bu noktada raporda her bir hedef başlığında evrensel gündem olan ve bilgi üzerinden kütüphane ve hizmetleri ile ilişkilendirilebilecek hususlara yer verilmiştir. İçerik analizinde; kütüphaneler için sürdürülebilirlik, araştırmanın odağını oluşturan SKH ve kütüphanelerin bilgiye bütünleşik ilişkisi dikkate alınarak, “*bilgide sürdürülebilirlik*”, “*hizmetlerde sürdürülebilirlik*” ve “*kurumsal sürdürülebilirlik*” bağlamlarında ilişkilendirmeler yapılmıştır. Tercih edilen sürdürülebilirlik-kütüphane ilişkisi gruplandırması, ulusal bilgibilim literatürü açısından bir ilk niteliği taşımaktadır.

¹ Avrupa Birliği tarafından düzenli olarak her yıl hazırlanan raporun 2022 Mayıs ayında yayımlanan ve bu çalışmaya esas olan nüshasına <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/> adresinden erişilebilir.

Sürdürülebilirlik ve Küresel Kimliğe Dönüşümü

Sürdürülebilirlik, günümüzde küresel çapta en sık tekrarlanan ve kapsamı ile önemi konusunda en üst perdeden tartışmaların yapıldığı kavramlardan biridir. Oysa uygarlık tarihi ile kıyaslandığında çok da uzun olmayan bir geçmişte insanlık “sürdürülebilir” ve “sürdürülebilirlik” sözcükleri ile ifade ettikleri her şeyden vazgeçmişti. 1970’ten önce İngilizce kaleme alınmış hiçbir kitabın başlığında bu terimden birinin kullanılmamış olması, söz konusu vazgeçişin en yalın göstergelerinden biridir (Caradonna, 2014, ss. 1-2). Çünkü insanoğlu bu dönemde dünyanın kendisini sonsuz ve koşulsuz bir kabulle kucaklayacağını, dünyadaki her şeyin de sınırsız bir biçimde insanlık için olduğunu düşünmüş ve hatta inanmıştı. Bugün geldiğimiz noktada ise tarım, gıda, çevre, ekonomi, verim, kalkınma, yaşam tarzı vb. sözcüklerle bağdaşık kullanımındaki doğallık ve yaygınlık, sürdürülebilirliği ve ifade ettiklerini evrensel çapta *yaşamsal öneme sahip* unsurlar düzeyine taşımış durumdadır.² Bu yaklaşım, önemseme ve algı değişikliğinin her biri bağımsız bilimsel çalışmalar listesi olabilecek nedenlerini “başta doğa olmak üzere, üretim kaynaklarının sınırsız olmadığının fark edilmesi” (Paul, 2008; Caradonna, 2014; Loach, Rowley ve Griffiths, 2017; Rout vd., 2020; Tüyen, 2020) olarak özetlemek olanaklıdır.

Etimolojik köken bağlamında Latince *ayakta kalmak* anlamına gelen “sustinere” kelimesinden türetilen ve İngilizcede “bir şeyin bir süre devam etmesine neden olmak veya izin vermek” (Cambridge Dictionary, 2022) anlamına gelen *sustain* sözcüğü, Türkçeye sürdürülebilirlik olarak geçen *sustainability* kelimesinin kaynağıdır. İnsanın yaşamı sırasında gerçekleştirdiği farklı bazı etkinliklerin yaşadığı çevreye olan etkisi (Saraç ve Alptekin, 2017, s. 21) ve bu etkinin insana olan yansımaları tanımlayan sürdürülebilirlik, ağırlıklı olarak çevre ve farklı boyutlardaki farklı aktörlerden kaynaklanan sorunlarına odaklanmaktadır.

Sürdürülebilirlik konusunda dünya çapında otorite merkezlerinden biri olan Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (United Nations World Commission on Environment and Development [UNWCED]) ise sürdürülebilirliği, “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ile ilişkili olarak “günümüz ihtiyaçlarının, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkânlarından ödün vermeden karşılanabilme süreci” (UNWCED, 1987, s. 37) olarak tanımlamıştır. Bu tanımla birlikte sürdürülebilirliğin çevreyi de

² Farklı türden sayıları binleri aşan “sürdürülebilirlik” başlıklı bilimsel çalışmaların yanı sıra, 2022 Aralık ayı itibariyle Google üzerinde aynı başlıkla yapılan taramada 30 milyona yaklaşan sonuç listesi (Bkz. <https://www.google.com/search>), bu konuda evrensel düzeyde kat edilen yolu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

aşan çok yönlülüğüne ve derin etki ağına dikkat çekilmiştir. Komisyonun “Bruntland Raporu” olarak nitelenen *Ortak Geleceğimiz* başlıklı raporunda verilen bu tanımda, kalkınma, kuşaklar arasında azalmayan bir faydayı ifade ederken, kaynakların adil dağıtılması gerekliliğine de sürdürülebilirliğin ön koşulu olarak yer verilmiştir (Karabıçak ve Özdemir, 2015, s. 45).

İlki 1992 yılında gerçekleştirilen ve 2002 (Rio+10) ile 2022 (Rio+20) yıllarında tekrarlanan Birleşmiş Milletler Konferansları, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını küresel ölçekte aktif bir yönetim ve planlama sürecine taşımış, politik doktrinlerde yer almasını sağlamıştır (United Nations 1992a, United Nations 2002, United Nations 2022a). Bu süreç aynı zamanda sürdürülebilirliğin küresel kimliğe dönüşmesinin de köşe taşlarıdır. Söz konusu eğilimin nedeninin ise insanın doğa ile birlikte kendisini ve doğaya yaptıklarını daha çok sorgulamasında aramak gerekir.

Sürdürülebilirliğin, yoksulluğun azaltılması önceliğiyle sürdürülebilir gelişme ve yeşil ekonomi bağlamında yeniden ele alındığı 2022 Konferansında, kavramın kapsamı, “gelecek kuşaklara bir yük bırakmaksızın, bir kentin yaşam kalitesini ekolojik, kültürel, siyasi, kurumsal, toplumsal ve ekonomik bileşenler açısından geliştirmeyi” (United Nations, 2022a) içerecek biçimde yeniden kurgulanmıştır. Bu yaklaşımın da ortaya koyduğu gibi, sürdürülebilirlik günümüzde küresel etkililik alanına erişmiş bir olguya dönüşmüştür. Eylemsel arka planında “desteklenebilir, savunulabilir ve uygulanabilir yöntemlerle iyi olarak ifade edilen unsurların korunabilmesi” (Ratiu, 2013, s. 127) ilkesinin yer aldığı sürdürülebilirliğin bugün gelinen noktada evrensel etki alanı çevresel, ekonomik ve sosyal boyut olmak üzere üç temel alana/boyuta ayrılmış durumdadır (UNWCED, 1987; Gladwin, Kennelly ve Krause, 1995; Tıraş, 2012; Loach, Rowley ve Griffiths, 2017; Saraç ve Alptekin, 2017). Son dönemde, kültürün de bu boyutlara eklendiği ele alışların literatürde yer almaya başlamıştır (Soini ve Dessen, 2016; Polat, 2022). Özellikle kütüphaneler gibi daha çok kültür kurumu kimliği ile bilinen, kültürel sürekliliğin inşası ve gelecek kuşaklara aktarımı açısından asıl sorumluluğu üstlenmesi beklenen bilgi merkezleri dünyası açısından böylesi bir yönelim son derece dikkat çekicidir.

Sürdürülebilirliğin üç bileşeni olan sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları birbirinden ayrı olamaz. Her bir sürdürülebilirlik alanı, birbirini etkileyen ve birbirinden bağımsız düşünülemez, bütünü birlikte var eden unsurlardır. Sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları, sırasıyla doğal çevrenin korunması, sosyal eşitliğin sağlanması ve ekonomik verimliliğin artırılması ön amaçları üzerinde sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir kalkınmayı inşa eder.

Ekonomik alan, sınırlı olan kaynakların nasıl kullanılacağını, bu kaynakların nasıl bir yandan korunurken, diğer yandan da ekonomi

yapılabileceğini sürdürülebilirlik bağlamında ele alan boyuttur. Ekonomik sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilir kalkınma, ortaya konan ürünlerin ve hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması ile gerçekleşebilir. Sosyal alan, sürdürülebilirliğin toplumsal yönüyle ilgilidir. Odağında insanın birlikte yaşam pratiklerinin ve bu pratiklerin uyumlu sürekliliğinin yer aldığı sürdürülebilirliğin bu alanında eğitim, sağlık, sosyal yaşam ve kültür gibi unsurların toplumu var eden her bireye eşit ve yeterli düzeyde ulaştırılabilmesini işaret eder. Bu yanı sıra sürdürülebilirliğin günlük yaşam temposu içinde en az ayırımına varılan, aralarında kütüphanelerin de yer aldığı bilgi merkezleri dünyasının en yakınında duran parçasıdır. Çevresel alan ise ekolojik sistemin devinimsel yapısı içerisinde mevcut olan her unsurun dengeli ve uyumlu olmasını ifade eder. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutunda asıl amaç, -ancak doğa ve çevremiz ile birlikte var olmaya devam edebileceğimiz gerçekliğinden hareketle- mevcut kaynakların boşa harcanmasından kaçınılması, bu konuda evrensel bir bilinçlilik oluşturulması ve yenilenebilir kaynakların kullanımının yaygınlaştırılmasıdır (Caradonna, 2014; Şen, Kaya ve Alpaslan, 2018; Wichaisri ve Sopadang, 2017; Yıldırım ve Akkaya, 2020).

Temelde günümüz gereksinimlerinin, gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama imkânlarından ödün vermeden karşılanabilmesinin ifadesi olan sürdürülebilirliğin yukarıda kısaca değinilen alanların ortak paydası ve uygulanabilirlik ön koşulu sermayedir. Doğal, üretim ve beşerî olmak üzere üç ana kategoriye ayrılan (Yıkılmaz, 2011, s. 14) sürdürülebilirlik boyutlarının ortak paydası sermayeye bakıldığında, sürdürülebilirliğin neden dünyanın ortak olgusu ve sorunu olduğunu görmek çok daha kolay olacaktır. Zira söz konusu sermaye türleri, tüm disiplinleri, çalışma alanlarını ve kurumları doğrudan ilgilendirmektedir.

Sürdürülebilirlik ve beraberinde getirdiklerinin insanlığın yalnız bugününü değil, ortak geleceğini de tehdit eden risklere karşı tedbir almanın ve mücadele etmenin ifadesi olması, ülkeleri, sivil toplum örgütlerini, kurumları ve bireyleri sürdürülebilirlik konusunda daha duyarlı hale getirmiştir. Kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir gelişme ve sürdürülebilir kalkınma gibi günümüzün yaygın kavramlarının tamamının arka planında da bu duyarlılığın etkileri vardır (Dyllick ve Hockerts, 2002, s. 131). Sürdürülebilirlik bugün artık sadece dünyanın ortak bir sorunu ve sorumluluğu değil, devletlerin yanı sıra kurum ve kuruluşların da kendi çaplarında eylem alanıdır. Öyle ki sürdürülebilirlik konusundaki duyarlılık, devletlerin, kurumların, örgütlerin hatta bireylerin toplumsal saygınlığını belirleyen en önemli göstergelerden biri haline gelmiştir. Bu yeni tablo, aynı zamanda sürdürülebilirlik kavramının küresel bir kimlik kazanmasının da resmidir.

Yukarıda özetlenen gerekçeleri ile birlikte insanlığın ortaya koyduğu duyarlılık, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarıyla tartışılmaya başlanması ve sürdürülebilirlik için ölçütler ve ilkeler geliştirme çabasına girilmesini de sağlamıştır. Tüm boyutlarıyla birlikte sürdürülebilirliğin evrenselden bireyselle kadar gerçekçi bir eylem planı ile ortaya konabileceğinin deneyimlenerek öğrenilmesi, sürdürmeye yönelik bazı hedeflerin belirlenmesinin de ilhamıdır. Bu hedeflerin en kapsamlısı ve evrensel bilinirliği ile etki ağı en geniş olanı ise şüphesiz Birleşmiş Milletler tarafından 2016 yılı başında uygulamaya konan *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*'dir.

Sürdürülebilirliğin Gerçekleştirilmesi ve Gelişiminde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sürdürülebilirliğin, Birleşmiş Milletlerin 1972 yılında Stockholm'de 110'dan fazla ülkenin katılımıyla gerçekleştirdiği "İnsan Çevre Konferansı" (Human Environment Conference) sırasında ortaya konan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Program [UNEP]) ile başlayan küresel evriminde en önemli adımlardan biri, kavramın, "*sürdürülebilir kalkınma*" olgusuna dönüşmesidir (Caradonna, 2014, s. 77). Sürdürülebilirlik ve ifade ettiklerine dünya genelinde çok daha fazla ortaklıkla ve özenle yaklaşılması anlamına gelen bu değişim, uzun erimli bir çabanın ürünüdür.

Sürdürülebilir kalkınma ifadesinin ilk kez kullanıldığı doküman olan ve 1987 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler'in Brundtland Raporu, 1983'te kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanmıştır (Paul, 2008, s. 577). Raporda verilen "günümüzde yaşayan insanoğlunun gereksinimlerini karşılarken gelecek nesillerin hayatını idame ettirebilmesini sağlayan her türlü kaynağı tehdit etmeden ve tehlikeye atmadan karşılayabilmesi" tanımıyla sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal (toplumsal) boyutları da olan yeni bir kimlik kazandırmaya başlar (Özçağ ve Hotunoğlu, 2015, s. 307). Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın küresel hedefleri şu şekilde belirlenmiştir (UNWCED, 1987);

- "Büyümeyle canlandırmak,
- Büyümenin kalitesini değiştirmek,
- Temel insan ihtiyaçlarını karşılamak,
- Nüfusun sürdürülebilir bir düzeyde kalmasını sağlamak,
- Doğal kaynak tabanını korumak ve geliştirmek,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riskleri yönetmek,
- Karar verme aşamalarında çevre ve ekonomiyi birleştirmek".

Birleşmiş Milletlerin 1992 Rio Konferansında, insan, sürdürülebilir kalkınmanın odağı olarak kabul edilmiş ve sürdürülebilir kalkınma

dendiğinde insanın sağlıklı, doğa ile uyumlu ve üretken bir hayata sahip olmasının ifade edildiği vurgulanmıştır (United Nations, 1992a). Bu bağlamda “*Gündem 21*” (Agenda 21) başlıklı eylem planı yayımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınmanın yaşamın her alanda uygulanmasının gerekliliği üzerinde durulan bu planda da insanların, toplumların, ulusları ve dünyanın hızlı çok yönlü bir bozulma ile karşı karşıya olduğu üzerinde durulmuş, sürdürülebilir kalkınmanın bu süreçteki en etkili çözüm olacağına dikkat çekilmiştir (United Nations, 1992b). Söz konusu eylem planının ne kadar uygulanabildiğini görmek için, New York’ta 1997 yılında “*Rio+5*” *Forumu* düzenlenmiş ve sürdürülebilir kalkınma yeni yaklaşımlarla birlikte bir kez daha Birleşmiş Milletlerin asıl sıcak gündemi olmuştur.

Sürdürülebilir kalkınmanın doğrudan belirlenmiş hedeflerle dünya kamuoyuyla paylaşıldığı sonraki girişim, Birleşmiş Milletlerin 2000 yılının Eylül ayında gerçekleştirdiği “*Binyıl Zirvesi*” olmuştur. Bu zirvede belirlenen *Binyıl Kalkınma Hedefleri* şunlardır (United Nations, 2000);

1. “Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak,
2. Evrensel temel eğitime ulaşmak,
3. Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve kadınları güçlendirmek,
4. Çocuk ölümlerini azaltmak,
5. Anne sağlığını iyileştirmek,
6. HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele etmek,
7. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak,
8. Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirmek”.

Birleşmiş Milletlerin 2002 yılında Johannesburg’da gerçekleştirdiği “*Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi*” kapsamında hazırlanan raporda, tüketim ve üretim kalıplarının değiştirilmesi, sosyal kalkınma için doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi sürdürülebilir kalkınmanın temel gereksinimleri ve kapsayıcı hedefleri olarak ortaya konulmuştur (United Nations, 2002). “*Rio+20*” olarak da bilinen Birleşmiş Milletler 2012 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda, sürdürülebilir kalkınmanın uygulanabilirliği için izlek niteliğinde olan ve sürece ilişkin pratik adımları içeren “*İstedığımız Gelecek*” (Future We Want) başlıklı bir sonuç bildirgesi yayımlanmıştır (United Nations, 2012).

Bu çalışmada ele alınan 17 maddeden oluşan “*Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*” ise Birleşmiş Milletler tarafından 2014 yılında eylem planı olarak ortaya konmuştur (United Nations, 2015). “*2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi*” temasıyla toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda öncelikli olarak *Binyıl Kalkınma Hedeflerinin* 15 yıllık performansı bilanço edilmiştir. Yapılan değerlendirmede, hedeflere yönelik olarak “varılan noktanın dünyanın karşı karşıya bulunduğu ekonomik,

toplumsal ve çevresel sorunlara beklenen çözümleri getirmekten uzak olduğu açıklanmıştır” (Peşkirioğlu, 2016). Geride kalan 15 yılın deneyimleri de dikkate alınarak belirlenen yeni hedeflerde en dikkat çekici yan, insan unsuru ile birlikte gezegenimizin de aynı önem derecesinde sürece dâhil edilmek istenmiş olmasıdır. Sağlığı ve eğitimi iyileştirmek, yoksulluk ve diğer yoksunlukları sona erdirmek ve toplumda eşitsizliği azaltmak gibi hedeflerle birlikte iklim krizi ve okyanuslar ile ormanları korumak gibi hedeflerinde listede yer alması, söz konusu yönelimin yalın göstergeleridir.

Sürdürülebilir kalkınmanın ancak sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal (kültürel) ve çevresel boyutlarının aynı önemsenme durumu ile benimsenip aynı anda uygulamaya konulmasıyla mümkün olabileceğini resmeden Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin altında imzası olan Birleşmiş Milletler üyesi 193 ülke, söz konusu hedefleri evrensel bir eylem planına dönüştürmüştür. Bu bağlamda 2020-2030 yılları arası Birleşmiş Milletler tarafından sürdürülebilir kalkınma adına “*Eylem Onyılı*” olarak ilan edilmiştir. 17 ayrı başlıkta kurgulanan bu eylem planı ve önceliği, ülkelerin yanı sıra bireyler ve aralarında bilgi merkezlerinin de bulunduğu kurumlara da sorumluluklar getirmiştir. Bu çalışmanın da odağını oluşturan söz konusu hedefler şunlardır (United Nations, 2020);

1. “Yoksulluğa son
2. Açlığa son
3. Sağlıklı bireyler
4. Kaliteli eğitim
5. Toplumsal cinsiyet eşitliği
6. Temiz su, hijyen ve halk sağlığı
7. Erişilebilir ve temiz enerji
8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme
9. Sanayi, yenilikçilik ve alt yapı
10. Eşitsizliklerin azaltılması
11. Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları
12. Sorumlu tüketim ve üretim
13. İklim eylemi
14. Sudaki yaşam
15. Karasal yaşam
16. Barış, adalet ve güçlü kurumlar
17. Hedefler için ortaklıklar”

Başta barış ve adalet olmak üzere, ekonomik eşitsizlik, sürdürülebilir tüketim, yenilikçilik ve iklim değişikliği gibi kavramları sürdürülebilir kalkınmanın hedefleri arasına taşıyan bu liste ve 169 alt başlık, devletlerin, hükümetlerin, kurumların ve bireylerin süreç içerisinde üstlenmesi gereken sorumlulukları daha görünür kılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, öncelikle kütüphane-sürdürülebilirlik ilişkisi üzerinde genel

olarak durulmuş, ardından kütüphanelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde yer alan sorumluluklarda payına düşenlerin, hedeflere bağlı olarak ayrıntılı analizi yapılmıştır.

Bilginin Ortaklığında Kütüphaneler ve Sürdürülebilirlik

Kütüphanelerin, bilgi merkezi kimliği ile ağırlıklı olarak bilgi, bilgi kaynakları ve kullanıcılarının bilgi gereksinimleri üzerine kurgulu olan doğası, aynı zamanda bu toplumsal kültür kurumlarının sürdürülebilirlik kavramı ile en geniş ortak paydasının vücut bulduğu alandır. Bu ortaklık ilk elde sürdürülebilirlik olgusunun kurumsal sürdürülebilirlik alanını çağırıştırıyor olsa da, kütüphaneler için sürdürülebilirlik ve ifade ettiklerinin boyutu çok daha derindir.

Sürdürülebilirliğin boyutları dikkate alındığında, kütüphanelerin dünyasına en yakın olan boyut sosyal sürdürülebilirlik alanıdır. Sosyal sözcüğünün analitik olduğu kadar normatif bir anlamının da olması, buna bağlı olarak da ortaya koyduğu geniş ve çok yönlü çağrışım, diğer boyutlarla kıyaslandığında sürdürülebilirlik-sosyal boyut ilişkisini kurabilmeyi güçleştirmektedir (Littig ve Griebler, 2005, s. 5). Bu güçlüğün bir benzeri ve engel boyutu daha yüksek olanı, sürdürülebilirlik-kütüphane ilişkisi için de geçerlidir. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutunda öncelenen; kuşaklararası eşitlik, kilit hizmetlere erişim eşitliği, topluluk olma duygusu, farklı kültürlere değer veren ilişkiler sistemi, özellikle yerel düzeyde yoğunluğu arttırılmış siyasi katılım (Morelli, 2011, s. 3) gibi hususlar, sosyal boyut kadar kütüphanelerin de sürdürülebilirlik kavramının ifade ettiği dünyaya dâhil olmasını kolaylaştırmaktadır. Bugün artık sosyal sürdürülebilirlik sosyal kimliklerin, toplumsal değerlerin, ilişkilerin ve kurumların geleceğe ne ölçüde devam edebileceği olarak tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak da sürdürülebilir kalkınma söyleminin önemli bir kısmı, sosyal eşitliğin değerini vurgulamaktadır (Gedik, 2020, s. 209). Geline bu nokta, arka planında bilginin olduğu kütüphane-sürdürülebilirlik ortaklığını belirgin hale getirmektedir.

Bilişim teknolojileri dünyasının günümüzde eriştiği yaygınlık ve etkinin çekim gücüne kapılan bir sürü insan, “kütüphanelerin geleceğinden endişe duyuyor ve bilindik biçimleriyle kütüphanelerin internet tarafından gereksiz hale getirilmesinden korkuyor” (Novy, 2018). Oysa aralarında teknolojinin de yer aldığı her türlü yenilik, kütüphaneler gibi kullanıcıları ve onların talepleri ile birlikte var olan kurumlar açısından bazı fırsatları da beraberinde getirir. Sürdürülebilirlik olgusu ve ifade ettikleri bu bağlamda değerlendirilecek olursa, sürdürülebilirlik, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri, kütüphanelerin dünyasına görünen ve sanılandan çok daha yakın bir noktada durmaktadır. Bu ilişki düzeyine,

bilginin kütüphanelerde kullanıcılara yönelik en önemli somutlaştırıcısı olan “gereksinim” kavramı üzerinden bakmaya başlamak gerekir.

Sürdürülebilirlik günümüzde ülkeler, kurumlar ve hatta bireyler açısından dışsal algıda bir duyarlılık göstergesi olarak görülmeye başlanmış, buna bağlı olarak da toplumsal saygınlık aracına dönüşmüştür. Bu çağrışım ve ilişki, ancak memnun müşterileri ile var olabilen kütüphane-toplum denkleminde de mevcuttur (Yıldırım ve Akkaya, 2020, s. 18). Sürdürülebilirlik ve kütüphaneler arasında gereksinim üzerinden kurulacak bu ilişkinin bağı bilgidir.

İnsanlık günümüzde farklı açılardan sürekli olarak dünyanın ne kadar kırılğanlaştığını gözlemliyor ve deneyimliyor. Söz konusu kırılğanlığın arka planında politikadan teknolojiye, ekonomiden çevre ve toplumla ilgili konulara kadar hemen her alanda yaşanan büyük değişimlerle hem mücadele hem de uyum çabası yer almaktadır (European Environment Agency, 2019). Aynı zamanda sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir kalkınmanın önemini ortaya koyan bu değişimler, toplumdaki sosyo-ekonomik statüye bağlı olarak dünya genelinde yeni olanaklar kadar, -hatta belki daha çok- yeni sorunları da beraberinde getirmektedir. Değişim ve beraberinde getirdiği sorunlara ilişkin geliştirilen öngörülere göre bir toplumun esenliği toplumsal dayanışmaya bağlı olacaktır (Lozano ve Garcia, 2020). Bu noktada gösterilecek ortak refleks, aynı zamanda sürdürülebilirliğin gerçekliğe dönüşmesi anlamına gelecektir. Kütüphaneler, buldukları yerlerdeki toplumsal dayanışmayı güçlendirmeye katkı verebilecek en elverişli kurumlardır. Bu kimlik, aynı zamanda kütüphane-sürdürülebilirlik yakınsamasının diğer bir adımını oluşturur.

Birleşmiş Milletler Dünya İklim Konseyi (United Nations World Climate Council)’nin yakın gelecekte insanlığın varlığının devamı adına üzerinde durulması gereken ilk öncelikler listesinde şu hususlara yer verilmiştir (United Nations, 2018);

- Yerel konu ve sorunlara yoğun eğilim ve öncelik,
- İnsanların bir araya gelmesine yardımcı ve aracı olma,
- Çok kültürlülüğün önemsenmesi ve kültürel uyum,
- Doğru iletişime yardımcı ve aracı olma.

Yerellik ve değerlerinin korunması, insanların bir araya gelmesine yardımcı olarak sosyal dokunun zenginleştirilmesi, çok kültürlülüğün bir kültürel zenginlik olarak toplumsal ve sosyal yaşama uyumlaştırılması, insanların birbirini gerçekten dikkate aldığı ve dinlediği bir iletişim ortamının gelişmesine destek olma ve böylece bireyin kalabalıklar içinde yalnızlaşmadan yaşamın tüm değerleri ile birlikte anlamına vararak hayatını sürdürmesine katkı sağlama aynı zamanda günümüz kütüphanelerinden

beklenen amaç ve işlevlerdir. Sürdürülebilirliğin de ön koşulları arasında yer alan bu öncelikler tablosunun tamamı, kolaylıkla görülebileceği gibi kütüphanelerden sanıldığı kadar uzak değildir.

Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir noktada duran kütüphaneler, zaten uzun zamandır 17 hedefle ilgili bir dizi görev ve/veya hizmeti yerine getirmektedir. Örgün eğitime destek, yeşil kütüphane binaları, yeşil teknolojiler, kâğıt tasarrufu, elektronik aletlerin kullanımında kısıt, elektronik kaynaklara özendirme, çöp ayrıştırma, kültürel uyum çalışmaları, göçmenlere yönelik hizmetler vb. kütüphanelerin sürdürülebilirlik bağlamında -bazılarını çok uzun zamandır- yürüttükleri işleyişlere örnek gösterilebilir (IFLA, 2022a).

IFLA'nın Dünya Kütüphane Haritasına göre; 2022 yılı sonu itibariyle, “*Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Kütüphaneler*” başlığı altında dünyada sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik hikâyesi olan toplam 56 kütüphane vardır. Aralarında Türkiye'nin henüz yer almadığı 34 farklı ülkenin ev sahipliği yaptığı bu hikâyeler, söz konusu kütüphanelerin sürdürülebilirlik bağlamında toplumda yarattıkları farkındalık olarak kabul edilmektedir. Kalkınma hedeflerinin tamamında örneklerin varlığı, kütüphane sürdürülebilir kalkınma yakınsamasının en dikkat çekici göstergelerinden biridir. Hikâyelerin yoğunlaştığı başlıklar sırasıyla *kaliteli eğitim* (40), *hedefler için ortaklıklar* (31) ve *eşitsizliklerin azaltılması* (20) hedefleridir. Kütüphanelerde en az eyleme dönüşen sürdürülebilir kalkınma başlıkları ise *sudaki yaşam* (2), *karasal yaşam* (2) ve *erişilebilir ve temiz enerji* (3) hedefleridir (IFLA, 2022b).

Sürdürülebilirliğin ve sürdürülebilir kalkınmanın kütüphanelerle olan/olması gereken bağının görülmesi, dünyada pek çok kütüphanenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin hemen her birinin olgunlaşmasına ve gelişimine katkı veren ürün ve hizmetler konusunda daha özenli olmalarına yol açmıştır (IFLA, 2019, s. 4). Bu özen ilgili literatüre de yansımıştır. Söz konusu çalışmalar Jankowska ve Marcum (2010, s. 161) tarafından akademik kütüphaneler özelinde; “bütçe ve koleksiyonun sürdürülebilirliği, yeşil kütüphane işlemleri ve uygulamaları, yeşil kütüphane binaları ve sürdürülebilirliği ölçme ve geliştirme” olarak gruplandırılmıştır. Yapılan gruplamada da görülebileceği gibi, ilgili literatürün son derece sınırlı bir bölümü Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve kütüphanelerin bilgi ortaklığı üzerinedir.

Bu çalışmada belirlenen bilgi tabanlı ilişkilendirmelerin ilki olan bilginin sürdürülebilirliği noktasındaki en önemli husus, bilgi dünyasında yaşanan kontrolsüz üssel büyüme ve bilgi kaynaklarındaki çeşitlenmedir. Wikipedia'daki madde sayısının 60 milyondan, 1 milyondan fazla maddesi listelenen dil sayısının ise 18'den fazla olması (Wikipedia, 2022a), söz

konusu değişimin en çarpıcı göstergesidir. Hammadde olarak bilgiden yararlanan kurum kimliği ile kütüphaneler de sundukları hizmetler, temel işlevleri ve topluma karşı sorumlu oldukları görevleri ile sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın hemen tüm boyutlarıyla doğrudan ve/veya dolaylı bir biçimde ilgilidir. Bu noktada söz konusu bağı besleyen en önemli husus, tıpkı bilginin dünyasında olduğu gibi, sürdürülebilirlik kavramının da içeriğinin ve kullanım alanının sürekli büyüyerek yaygınlaşmasıdır. Bu durumda bilgi ortaklığında kütüphaneler ve sürdürülebilir kalkınmanın kesişen yollarının genişlemesi kaçınılmazdır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde Kütüphanelerin Yeri

İnsanlığın yarım asrı geride bıraktığı sürdürülebilirlik deneyimi, “daimî olma yeteneği” (Wikipedia, 2022b) olarak tanımlanabilecek bu kavramın eylemsel gerçekliğe dönüşebilmesi için başka bazı unsurlarda devamlılığın tesis edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Buna göre, bilim, teknoloji, kültür, ekonomi vb. alanlarda devamlılık olmadan, sürdürülebilirlik sağlanamaz. Bunların tamamı için ise «*bilgi*» olmazsa olmaz unsurdur. Çalışmanın bu bölümünde, bilginin sürdürülebilirlik için taşıdığı ön koşul olma ayrıcalığı da dikkate alınarak, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 17 maddesinin her birinde gündem olan asıl alt unsurların kütüphaneler ile yakınsamasına yer verilmiştir. Bu yaklaşımdan hareketle öncelikli olarak Avrupa Birliği’nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlerleme Raporu (Sustainable development in the European Union, 2022) analiz edilerek, her hedef altında asıl gündem olan başlıklar ortaya konulmuştur. Ardından bu başlıkların “bilgi” üzerinden kütüphanelerle olan bağı yorumlanmıştır.

Yoksulluğa son: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin ilki olan *yoksulluğa son* başlığında varılmak istenen asıl amaç, “yoksulluğu tüm biçimleriyle her yerde sona erdirmek” (Sustainable development..., 2022) şeklinde kurgulanmıştır. Bu bağlamda ön plana çıkan çalışma konularının; *çok boyutlu yoksulluk, sosyal dışlanma, dezavantajlı grupların dezavantajları, temel gereksinimleri giderme* ile özellikle *çocuklar ve gençler* olduğu tespit edilmiştir. Özellikle sosyal dışlanma başta olmak üzere, sürdürülebilirliğin olanaklı kılınması adına ön plana çıkarılan hususların yeterliliklerinin tamamı, kütüphanelerin kullanıcılara sunduğu hizmetlerle doğrudan, özellikle yaygın eğitime verecekleri desteklerle de dolaylı olarak arttırılabilir. Zira söz konusu unsurların tamamında farkındalık ve duyarlılık, engelleri aşmanın ilk adımıdır ve bu noktada kütüphaneler kolaylıkla sorumluluk üstlenebilir.

Açlığa son: Bu hedef başlığının sürdürülebilir kalkınma bağlamındaki asıl amacı; “açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak, beslenmeyi iyileştirmek ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek” (Sustainable development..., 2022) olarak özetlenebilir. *Yetersiz beslenme, sağlıklı*

beslenme, sürdürülebilir tarımsal üretim, tarımsal üretimin çevresel etkileri ve bu konudaki *dijital beceriler*, bu kalkınma hedefi kapsamında üzerinde en çok durulan konular olarak tespit edilmiştir. Bu başlıktaki öncelikli hususların önemli bölümü bireysel ve toplumsal bilgilenme ve farkındalık ile ilgilidir ve yenilikçi kütüphaneler söz konusu yetkinliklerin hem sağlayıcısı hem de sağlanma mekânı olmalıdır. Dijital beceriler ve geliştirilmesi ise okuryazarlık kavramının alt alanlarından biridir ve bu noktada kütüphaneler söz konusu becerinin bilinçli bir biçimde kazandırılacağı en doğru adreslerin başında yer alır.

Sağlıklı bireyler: Kalkınma hedefinin amacı; “sağlıklı yaşamları sağlamak ve her yaştan herkes için refahı teşvik etmek” (Sustainable development..., 2022) olarak genellenebilir. Bu kalkınma hedefi kapsamında ön plana çıkan -ve aynı zamanda sağlık teması nedeniyle bilginin dünyasından çok uzakta duramayacak- konular; *sağlıklı yaşam, sağlık belirleyicileri, ölüm nedenleri, sağlık hizmetlerine erişim* ve *sağlık okuryazarlığıdır*. Sağlık okuryazarlığı başta olmak üzere, bu kalkınma hedefinde başarılı olabilmek adına ön plana çıkarılan hususlar, bilgi temelli çözümlerle aşılabilecek başlıklardır. Özellikle “akıllı kentler” bağlamında değerlendirildiğinde, sağlığın tüm yönleri, bilgi ile uyumlaşarak kütüphanelerin hizmetleri kapsamına taşınabilir, hatta taşınmalıdır. Zira kent uygulamaları sağlık sektörünü kapsaması, kütüphanelerinde akıllı kent uygulamalarına uyumlaşması günümüz toplumsal yaşamı açısından kaçınılmazdır.

Kaliteli eğitim: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde kaliteli eğitimin amacı; “kapsayıcı ve eşit kalitede eğitim sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmek” (Sustainable development..., 2022) olarak belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik-kütüphane ilişkisinin en çok somutluk kazandığının kabul ve ifade edildiği bu hedef başlığı altında önceliklendirilen hususların ise; *kaliteli eğitim, temel eğitim, üçüncül eğitim, yetişkin öğrenimi* ve *dijital beceriler* olduğu analiz edilmiştir. Kalkınma hedefinin isminden başlayarak, tüm unsurları ve süreçleri kütüphanelerin aktif rol alacağı bir eylem planını gerektirmektedir. Örgün ve yaygın eğitimin birlikteliğini gerektiren kaliteli eğitim süreci, aralarında kütüphanelerin de yer aldığı yaygın eğitim kurumlarının desteği olmadan tesis edilemez. Toplumsal bilinirlik ve hizmet ağı çeşitliliği, bilgi-sürdürülebilirlik ilişkisinin çözümlenmesine dahi gerek kalmadan, kütüphaneleri bu kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesinde birkaç adım öne çıkarmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği: Söz konusu hedef başlığını ele alış “cinsiyet eşitliğini sağlama ve bunun için tüm kadınları ve kızları güçlendirmek” (Sustainable development..., 2022) asıl amacı çerçevesinde kurgulanmıştır. Yapılan analizde, bu kurguda en sık dile getirilen ve

öncelikle iyileştirme yapılmak istenen alt başlıkların; *cinsiyete dayalı şiddet, eğitim, iş ve liderlik pozisyonları* olduğu tespit edilmiştir. Öncelikli alt başlıkların odağında eşitliğin ve eğitimin yer alması, kütüphaneleri doğal olarak bu kalkınma hedefinin önemli taşıyıcılarından biri kılmaktadır. Her geçen gün toplumsal sorunların aşılmasında önemli düğüm noktalarından biri haline gelen cinsiyet eşitliği duyarlılığı ise, kültürel bir olgudur. Toplumsal kültür kurumu kimliği ile kütüphaneler bu olgunun doğru konumu ve anlaşılması açısından sürecin içinde yer almalarını sağlayacak yeni roller sahneye koyabilir.

Temiz su, hijyen ve halk sağlığı: Özellikle COVID-19 küresel salgını sürecinde çok daha önemli hale gelen bu kalkınma hedefinin amacı; “herkes için su ve sanitasyonun mevcudiyetini ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak” (Sustainable development..., 2022) olarak özetlenebilir. Bu bağlamda *sanitasyon, su dünyası, su kalitesi ve su kullanım verimliliği* kavramları, hedef grubunda üzerinde en çok durulan ve sürdürülebilir kalkınma açısından önemsenen alanlar olarak analiz edilmiştir. Kalkınma hedeflerinin bu başlığı ve öncelenen hususlar bir kez daha her şeyden önce ortak bilinçlilik ve duyarlılık gerektirmektedir. Söz konusu bilinçlilik ve farkındalık halinin yaygın etki düzeyine ulaşmasında yararlanılabilecek mekanizmalardan biri de benzer yaygın erişim ve etki gücü ile kütüphaneler olmalıdır.

Erişilebilir ve temiz enerji: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin bu başlığının amacı; “herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak” (Sustainable development..., 2022) olarak ortaya konulmuştur. Geri dönüşümün günümüz dünyası için taşıdığı önemin özellikle üzerinde durulduğu bu hedef grubunun analizinde; *enerji tüketimi, enerji temini, uygun fiyatlı enerjiye erişim ve yenilenebilir enerji* alt başlıklarının asıl gündem maddeleri olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Odağında enerjinin yer aldığı bu kalkınma hedefi, temelde enerji kaynaklarının doğru ve bilinçli kullanımının yanı sıra korunmasıyla da ilgilidir. Bilinçliliğin gerekliliği bir yanıyla bilgi merkezi kimliğiyle kütüphaneleri işaret ederken, doğru enerji kullanımı ve korunmasına ilişkin bilgi birikiminin yarınlara aktarılması ve bu konudaki deneyimlerin yeni ilhamlara dönüşebilmesinin gerekliliği de akla kütüphaneleri ve bilgi/bilgi kaynakları tabanlı hizmetlerini getirmelidir.

İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme: Ortak amacın; “herkes için sürdürülebilir, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve insana yakışır işi teşvik etmek” (Sustainable development..., 2022) olarak ifade edilen bu kalkınma hedefi, küresel ekonomik kriz denklemi içinde daha da önemli hale gelen başlıklardan biridir. Yapılan analiz sonucunda, bu hedef başlığının alt hedefler listesinin zirvesinde; *ekonomik büyüme, iş, düzgün iş, işsizlik ve genç istihdamı*

kavramları serimlenmiştir. Evrensel çapta kütüphanelerin yenilikçi hizmet anlayışı kapsamında en çok ön plana çıkardıkları yanlarından biri, adeta bir iş bulma kurumu gibi çalışmak, kullanıcılarına farklı iş alanlarının hangi yeterlilikleri beklediğine ilişkin rehberlik yapmak ve onları söz konusu çalışma pozisyonu ile en doğru biçimde örtüştürmeye çalışmaktır. Yakın gelecekte kütüphaneler tarafından çok daha fazla önemsenecek bu hizmet alanının yanı sıra, yalnızca boş zamanların nitelikli geçirildiği mekânlar olmanın ötesinde, kütüphanelere sosyal, kültürel ve akademik hizmetleriyle bireylerin kişisel gelişimine katkı sağlayarak yeni kariyer fırsatları ya da mevcut kariyerlerinde öne çıkma olanağı da sunmaktadır. .

Sanayi, yenilikçilik ve alt yapı: Dünyanın ekonomik çarkının sürekliliği ile yakından ilgili olan bu kalkınma hedefinin genel amacı; “dayanıklı altyapı oluşturma, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme ile yeniliği teşvik etmek” (Sustainable development..., 2022) olarak özetlenebilir. *AR-GE ve yenilik, işgücü verimliliği, sürdürülebilir endüstri ve sürdürülebilir altyapı* bu hedef başlığı altında ele alınan öncelikli konular olarak tespit edilmiştir. Hedeflerin bir önceki başlığı ile organik bağı olan bu kalkınma hedefinde tüm paydaşları tatmin edecek bir iş ve işleyişin inşasının yanı sıra, özellikle AR-GE konusu doğrudan bilgi ve bilim temelli yetkin bir zemini gerektirmektedir. Özellikle bilgi toplumunda kütüphane-endüstri iş birliğinin teşvik edilmesi ve bu birliktelikten sağlanacak kazanımların yenilikçilik açısından asıl rekabet avantajı sağlayacak katalizör olarak kabul edilmesi, kütüphanelerin bu başlıktaki yerinin görünürlüğünü kolaylaştırmaktadır.

Eşitsizliklerin azaltılması: Toplumsal yaşamda olduğu kadar, sürdürülebilirliğin de tüm boyutlarında karşılığı olan bu kalkınma hedefinin amacı kısaca; “ulusal ve uluslararası alanda eşitsizliği azaltmak” (Sustainable development..., 2022) şeklinde kurgulanmıştır. Diğer hedeflerle kıyaslandığında, sürdürülebilirliğin yaşamın çok farklı yönleriyle temasını işaret eden bu hedef grubunun daha vurgulu bir biçimde ifade edilen alt başlıkları; *ülkeler içindeki eşitsizlikler, ülkeler arasındaki eşitsizlikler, yoksulluk, sosyal dışlanma, göç ve sosyal içermedir*. Kütüphanelerin, her türden eşitsizliğin giderilmesi noktasında doğrudan üstlenebileceği rollerin asıl kurumsal amaçlarından biri olduğu dikkate alındığında, bu kalkınma hedefinin kütüphanelerin doğal eylemsellik alanı içinde olduğu kolaylıkla görülebilecektir. Temelde yine bilgi ve bilgilenme kavramları zeminine oturan bu süreçte, özellikle sosyal dışlanma ve göç gibi günümüz toplumsal uyumunun en sorunlu alanlarının çözüm aracı olmak kütüphaneler için bir tercihten daha fazlasıdır. Bu iki alt alanın aynı zamana küresel çapta kütüphanecilik dünyasının da en çok üzerinde durulan ve çalışılan konularından olması, söz konusu yakınsamanın boyutunu göstermektedir.

Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları: Bu kalkınma hedefinin genel amacı; “şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak” (Sustainable development..., 2022) olarak özetlenebilir. Yapılan analiz sonucunda, dünya genelinde kent popülasyonunun sürekli artışı nedeniyle daha da önemli hale gelen söz konusu amaç etrafında öncelikli gündem olarak belirlenen hususlar; *şehirlerde yaşam kalitesi, topluluklarda yaşam kalitesi, sürdürülebilir hareketlilik, kentleşme, kentsel dönüşüm ve çevresel etkiler* olmuştur. Odağında kentin yer aldığı bu çok yönlü kalkınma hedefinin öncelikli başlıkları hem doğrudan kütüphaneler ile ilgili, hem de kütüphanelerin toplumsal kabulü ve saygınlığı için birer fırsattır. Kütüphaneler yoğun kentleşmenin bireyde yarattığı kalabalıklar içinde yalnızlaşma sorununu aşmanın, kentsel dönüşüm uygulamalarının aktif bir parçası olarak kent yaşamının kültürel ve çevresel boyutunu koruyarak zenginleştirmenin etkili araçları olabilir. Bu noktada dünyanın farklı kentlerinde gerçekleştirilen iyi uygulama örnekleri, kalkınma hedefleri ve kütüphaneler için bu başlık altında ortaklık yolundaki en önemli motivasyonlardan biridir.

Sorumlu tüketim ve üretim: Sürdürülebilirliğin özel kavramlarından biri olan “sorumluluğun” tüketim ve üretim süreçlerinin her aşamasına eklenmesi gerekliliğine dikkat çeken bu kalkınma hedefinde amaç; “sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını sağlamak” (Sustainable development..., 2022)’ tır. Bu bağlamda, kalkınma hedefinde en sık üzerinde durulan hususların; *çevresel etkiler ve ekonomik büyümenin ayrıştırılması, yeşil ekonomi, atık üretimi ve atık yönetimi* olduğu tespit edilmiştir. Kalkınma hedeflerinin bu başlığı da ancak farkındalık ve bilinçlilikle yürütülebilecek bir süreci ifade etmektedir. Ortak bir farkındalık ve bilinçliliği gerektiren çevresel duyarlılık, yeşil ekonomi, atık üretimi ve yönetimi gibi öncelikli alanların tamamında kütüphaneler birey ve toplum için etkili uyarıcı ve doğru bilgi aracılığı ile yol gösteren olabilir. Kütüphanecilik dünyasında sürdürülebilirlik adına atılan ilk adımların yeşil kütüphane teması üzerinde odaklandığı dikkate alındığında, kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınmada “yeşil” kavramı ve ifade ettiklerine ilişkin deneyimle bezeli rehberliği çok daha anlamlı ve önemli bir noktada durmaktadır.

İklim eylemi: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin sürdürülebilirliğin daha çok çevresel boyutuna odaklanan bu maddesinin genel amacı; “iklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil önlem(ler) almak” (Sustainable development..., 2022) olarak belirlenmiştir. Çevresel eylemlerin çok yönlü aciliyetine vurgunun yapıldığı kalkınma hedefinde öncelikli eylem alanlarının; *iklim azaltma, iklim etkileri ve adaptasyon, iklim eylemlerinin finansmanı, Avrupa Yeşil Anlaşması ve Avrupa İklim Yasası* olduğu belirlenmiştir. Bu eylem alanları, ilk elde bu kalkınma hedefinin kütüphane

sürdürülebilirlik yakınsamasının en uzak olduğu başlık olduğu algısına neden olmaktadır. Oysa kalkınma hedefinde öncelik olarak ortaya konan iki uluslararası mevzuat, yeşil kavramını ve iklimsel dengeyi ön plana çıkarmaktadır. Her iki kavramın tanınır, önemsenir, yaygınlaştırılır ve eyleme dönüştürülmesi noktasında kütüphaneler sağlayacakları bilgi ve bilgilendirme hizmetleri ile aktif rol alabilir, hatta almalıdır.

Sudaki yaşam: Bu kalkınma hedefinde genel amacın; “sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını koruma ve sürdürülebilir şekilde kullanmak” (Sustainable development..., 2022) olarak cümleye dökülmüştür. Yapılan analizde, bu cümlenin etrafında şekillenen öncelikli temaların; *okyanus sağlığı, deniz koruma, sürdürülebilir balıkçılık, turizm ve biyolojik çeşitlilik* olduğu tespit edilmiştir. Bu başlık altında önceliklenen hususların kütüphanelerle kurulabilecek bağı, “karasal yaşam” başlığı altında birlikte değerlendirilmiştir.

Karasal yaşam: Bir önceki kalkınma hedefinin öznesinin karadaki dünyaya dönüşmesi olarak yorumlanabilecek bu başlıktaki asıl amaç geniş bir ele alışla; “karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumak, restore etmek ve teşvik etmek, ormanları sürdürülebilir bir şekilde yönetmek, çölleşmeyle mücadele etmek ve arazi bozulmasını durdurmak ve tersine çevirmek, biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak” (Sustainable development..., 2022) olarak kurgulanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesindeki öncelikli eylem alanlarının; *ekosistem durumu, nehirlerdeki duyarlılık, arazi bozulması ve biyoçeşitlilik* olduğu analiz edilmiştir. Sudaki ve karadaki yaşam başlıklarında verilen kalkınma hedeflerinde dile getirilen biyolojik çeşitliliğin korunması, üretim alanlarının korunması, bilinçli üretim ve tüketimi ile bu mecralardaki varlıkların turizm aracılığı ile bilinirliğini ve değerini artırma hedeflerinin tamamı, farkındalık ve bilinçlilik adına bir hazır bulunuşluğu gerektirir. Söz konusu gereklilik, farklı açılardan doğru bilgiye sahip olma ve bu bilgiyi gereksinimler bağlamında doğru biçimde kullanabilme becerisiyle karşılanabilir. Günümüzde infodeminin ulaştığı boyut dikkate alındığında daha da önemli hale gelen doğru bilgi ve doğru kullanımı, en doğru biçimde kütüphaneler aracılığı ile gerçekleştirilebilir.

Barış, adalet ve güçlü kurumlar: Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin kurumsal sürdürülebilirliği önceleyen bu başlığı, aynı zamanda dünya barışının sürdürülebilirliğinin ön koşulu kimliğine dikkat çekmektedir. Kalkınma hedefinin genel amacı; “sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etme, herkes için adalete erişim sağlama ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak” (Sustainable development..., 2022) şeklinde özetlenebilir. Kalkınma hedefinde en çok tekrarlanan kavramlar; *barış, kişisel güvenlik, adalete erişim ve kurumlara güvendir*. Başta farklı türden bilgiler üzerine inşa edilen

kişisel güvenlik sistemleri olmak üzere, kalkınma hedefinin tüm öncelikli temaları, bilgi ile olan yakınsamaları nedeni ile kütüphanelerden sanıldığı kadar uzak bir konumda değildir. Kurumlara yönelik güven duygusunun gelişmesi ancak o kurumların daha yakından tanınması ile olanaklıdır. Aynı şekilde bir ülkedeki adalet sistematiğine uyum da öncelikle o sisteme vakıf olmayı gerektirir. Kütüphaneler bu noktada resmi ve özel kurumların toplumsal refah adına tanıtımlarını üstlenen iş birlikçileri olabilir. Bu aşamada kütüphanelerin toplum nazarındaki bilinirliği ve yaratılan iyi karakterli genel algı, hem söz konusu iş birliğinin, hem de kütüphanelerin kalkınma hedefi içinde kendine yer bulmasının çıkış noktası olacaktır.

Hedefler için ortaklıklar: Kalkınma hedeflerinin son başlığı, dünya genelinde gerçekçi işleyişe kavuşmuş bir sürdürülebilirliğin ancak evrensel bir iş birliğiyle mümkün olabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda kalkınma hedefinin amacı; sürdürülebilir kalkınma için uygulama araçlarını güçlendirmek ve küresel ortaklığı yeniden canlandırmak” (Sustainable development..., 2022) olarak tercüme edilebilir. İşbirliğine yönelik olarak altı çizilen hususlar ise; *küresel ortaklık, mali yönetim, teknolojiye erişim ve bağış, yardım, sponsorluk vb.* olarak tespit edilmiştir. Bu kalkınma hedefinin başlığı, kütüphaneleri doğrudan sürdürülebilir kalkınmanın aktif paydaşı kılmaktadır. Zira kütüphaneler doğaları gereği var oldukları tüm zaman ve alanlarda aktif birer iş birlikçidir. Bilgi ve bilgi kaynağı üreticileri, sağlayıcıları, yönetici ve personeli, diğer kütüphaneler, mevcut ve potansiyel kullanıcıları, yerel ve merkezi idare vb. gibi unsurlar, bir kütüphane için ortaklığı olağan bir kimlik nitelemesine dönüştürmüştür. Aynı zamanda kütüphanelerin toplumsal kabulü ve saygınlığının da bir gereği olan bu niteleyici yan, sürdürülebilirlik gibi başarı için derinlikli iş birlikleri ve etkili ortaklıklar gerektiren bir sürecin içinde çok daha anlamlı bir hale gelecektir. Ortaklığın tüm paydaşların yarınları açısından ortak bir kazanımı ifade edeceği dikkate alındığında, bu kalkınma hedefi ile kütüphane yakınsamasının doğallığı daha kolay benimsenecektir.

Hedeflerde yer alan alt amaçlar ile bu amaçlar doğrultusunda belirlenen öncelikli konulara bakıldığında, bilginin sürdürülebilir kalkınma ve küresel hedeflere ulaşılması açısından ne kadar çok önemli olduğu kolaylıkla görülebilecektir. Zira 17 kalkınma hedefinin tamamının zemininde farklı yönleriyle eğitim yer almaktadır. Günümüzün eğitimde süreklilik anlayışına göre, sürdürülebilirlik de dâhil, eğitim ve kazanımlarının yaşama eksiksiz nüfuzu, ancak örgün eğitim sürecinin yaygın eğitimle desteklenmesi ile mümkün olabilir. Bu noktada kütüphanelerin hem eğitim kurumu hem de eğitimin olmazsa olmaz unsuru olan bilginin dünyasına ilişkin yetenek ve yeterliliklerinin zenginliği kimlikleri ön plana çıkmaktadır. Tablonun diğer tarafından bakıldığında da, kütüphanelerin sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmayı sahiplenmeleri gereklidir. Zira

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve kütüphaneler arasında var olan bilgi temelli organik bağ, kütüphanelerin geleceği açısından en güçlü dayanak noktalarından biri olabilir/olmalıdır.

Çalışma kapsamında, *Avrupa Birliği'nin 2022 Sürdürülebilir Kalkınma İzleme Raporunda* hedefler ve geline noktaların, dünyanın genel durumu ile ilişkilendirmeler ışığında yapılan önceliklerin analizinde tespit edilen tüm unsurlar öncelikli olarak bilgi ve bilinçli erişim, kullanım, paylaşım ve aktarımını gerektirmektedir. Bilimsel, teknolojik, ekolojik, kültürel, sosyal, politik ve ekonomik yönleri olan ve yukarıda listelenen söz konusu önceliklerin tüm bu yönlerinin kuşatıcılığı ve sürekliliği ancak bilgi ile olanaklıdır. Bu organik ilişki, kütüphaneleri de hedefler altında listelenen öncelikli hususlarla aynı potaya koymaktadır. Çünkü kütüphaneler, toplumun her kesiminin bilgiye özgür ve eşit erişmesi yanında, toplumsal refaha katkı amacıyla bireylerin becerilerini geliştirmeye yönelik hizmet veren kuruluşlardır. Bireylerin bilgiye dayalı karar verme sürecine yönelik gelişimler, orta ve uzun erimde toplumsal düzeyde yoksulluğun azalması ve refah düzeyinin artması anlamına gelecektir. Bu nedenle, kütüphaneler, yerelden başlamak üzere ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal refahın artmasında yadsınamaz kuruluşlardır. Toplumsal refah ise, çok yönlü boyutlarıyla birlikte sürdürülebilir kalkınmanın çıkış noktasıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin asıl amacına uygun olarak kütüphanelerin ortaya koyacağı “kimse arkada kalmamasın” (Garcia-Febo, 2022) felsefesine dayanan hizmet anlayışı, kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınma sürecindeki gerçek yerinin ve üstlenebileceği sorumlulukların portresidir. Bu portreyi renklendirmek ve albenili kılmak, günümüz kütüphanecilik anlayışının temel amaçlarından biri olmalıdır. Çünkü sürdürülebilir kalkınmada hedeflerle birlikte tüm insanlığın aynı farkındalık, duyarlılık ve eylem çizgisine çekilmesi, yani kimsenin arkada kalmaması için birlik olmak, birlikte hareket edebilmek gerekir. Kalkınma hedeflerinin tüm unsurlarında anlamlı karşılığı olan *birlik* olabilme halinin toplumsal boyuttaki en kolay sağlayıcısı, aralarında kütüphanelerin de yer aldığı kültür kurumlarıdır. Bu noktada tüm kütüphane türlerinin farklı yönlerde de olsa sürdürülebilirlik bağlamında sorumlulukları ve yapabilecekleri mutlaka vardır (Missingham, 2020, ss. 13-14). Sorumluluklar ve yapabilecekler bağlamında kütüphane türünün yanında dikkate alınması gereken diğer bir husus da ülkeler ve kütüphanelerin önemsenme düzeyidir.

Türkiye, *Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini* 2019 yılında resmi olarak kabul etmiş ve imza altına almıştır. Birleşmiş Milletlerin Türkiye raporuna göre ülkemizde kütüphanelere ilişkin sürdürülebilirlik odaklı kayıtlı bir proje bulunmamaktadır. Kalkınma hedefleri açısından “önemli zorlukları devam eden” ülke kategorisinde yer alan Türkiye, 70,4 puan ortalaması ile ülkelerin sürdürülebilirlik sıralamasında 163 ülke arasında

71'inci sırada yer almaktadır (United Nations, 2022b). Bu tablo ve Türkiye'ye ilişkin diğer istatistiklerin bileşenlerine göre, ülkemizde sürdürülebilir kalkınmanın önemsenmesi, özenilmesi ve yapılması gerekenlerin hacmi çok daha büyük, önceliği de çok daha yüksektir. Söz konusu etkinin, aynı özen ve öncelik düzeyi ile kütüphanecilik alanına da taşınması, bu camianın paydaşları açısından bir tercih olamaz.

Sonuç ve Öneriler

Kütüphaneler, tarih boyunca daima kullanıcılarını ve içinde buldukları toplumu geleceğe hazırlamaya katkıda bulunmuşlardır. Bugün kütüphaneleri çok daha büyük ve karmaşık bir sorun beklemektedir. İnsanın neden olduğu tahribat yüzünden tehdit altında olan bir gelecek...

Kendini insanların bilgi gereksinimini en isabetli şekilde karşılamaya adanmış kurumlar olarak toplumsal ağın içinde yer alan kütüphaneler, günümüz dünyasının gerek ve önceliklerine uygun olarak sürdürülebilir bir toplumu amaç edindikleri takdirde, çok ciddi bir hareketin katalizörü olacaklardır. Şüphesiz, kimse kütüphanelerin insanlığın geleceğini kurtaracak kahramanlar olmalarını beklemiyor. Oysa bugün tam da bunu başarabilecek harika bir konumda olabilirler. Bunun yolu, kütüphanelerin hizmet sundukları/sunacakları kişilerin yaşamına özgün ve değer katacak bir biçimde dâhil olabilmesinden geçmektedir. Söz konusu yetkinlik, toplumsal kültür kurumu olarak toplumun yapı taşlarını doğru kavramak, parçası olunan ortamın doyurucu derecede bilincinde olunmasıdır. Sürdürülebilirlik kavramı ve beraberinde getirdiği olgular, günümüzde söz konusu özgünlüğün tüm insanlık adına ortak olan paydalarından biridir. Bu ortaklığa dâhil olarak değer katabilmek, bir bakıma kütüphanelerin kendi çaplarında dünyanın geleceğine katkı verebilmek, dünyanın geleceğinin kurtulması çabasının ortağı olabilmek anlamına gelecektir.

Kütüphanelerin küresel ölçekli sürdürülebilirlik açısından ayrıcalıklı ve talihli bir noktada bulduklarını iddia etmek yanılı olmayacaktır. Çünkü sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın doğası ile bu süreçte varılmak istenen hedefler, kütüphanelere bir noktaya kadar kahraman olabilmek fırsatı sunmaktadır. Zira sürdürülebilir kalkınma için; toplum duyarlılığını oluşturmak, toplum direncini geliştirmek, eşit ve kapsayıcı hizmet sağlamak, kurumsal süreklilik, kurumsal örneklik, dönüştürücü toplumsal ortaklıklara aracılık edebilmek ve sürdürülebilirlikle bilim arasında güçlü bir bağ kurabilmek gerekir. Tüm bunların ortaya konulabilmesi ise ancak sürdürülebilirlikle bilginin koşulsuz ortaklığını inşa edebilmekle mümkündür. Söz konusu ortaklığın inşasında, kütüphanelerin yaygın ve örgün eğitim sistemindeki yönlendirici gücü ile sürdürülebilirlikte süreklilik

açısından önemli bir yerde duran yaşam boyu öğrenme pratiğindeki önemi ön plana çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve kütüphane yakınsaması ile bu birlikteliğin *Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri* açısından anlamlı çıktıları için ilk adım öz inanmışlık olacaktır. Bunun ardından konuya ilişkin kurumsal kimlikle yapılanlar ve yapılacaklar çok daha anlamlı hale gelecektir. Ortaya konacak eylemlerin kullanıcılar nazarında da anlam bulması kurumsal şeffaflık ve anlaşılabilirlikle olanaklıdır. Doğru ve hedeflere uygun ortaklıklar ile iş birlikleri, sürdürülebilirliğin tüm yönleri ile olan kurumsal organik bağın gösterimi, kalkınma hedeflerinin tüm başlıkları, aşamaları ve öncelikleri ile olan organik bağın gösterimi ve toplumsal düzenleme ile planlamalarda karar odağında kütüphanelerin de yer alması ve belirlenen amaçlara ulaşılmasına katkı sunabileceğinin güçlü ifadesi, bu noktada kütüphaneler ve kütüphanecilerin en önemli kolaylaştırıcıları olacaktır. Bunun için ise mevcut ve potansiyel kullanıcılara yönelik yakın temas ve doğru gözlem gerekir. Söz konusu gerekliliklerin sağlanması da kütüphane ve kullanıcıları arasında güçlü bir ortaklık anlamına gelecektir.

Dünyanın geleceği için sürdürülebilirlik ancak kalkınma hedefleri ve bu hedeflere inanmışlıkta güçlü birliktelik ve ortaklık ile olanaklıdır. Bu ortaklık ve birliktelik, bütünü var eden aktörler arasında bir eşitlik durumu yaratır. Oysa sürdürülebilirlik kütüphane yakınsamasının odağında yer alan bilgi(ler) çoğul olmakla birlikte eşit değildir(ler). Söz konusu eşitsizlik hali üretim, erişim, paylaşım, koruma, aktarma vb. aşamaların tamamı için bir gerçekliktir. Bu eşitsizlik, sürdürülebilirliğin doğası ile uyumsuzdur. Eşitsizliğin giderilmesinde bazı yardımcı oyuncular sahneye çıkmalıdır. Kütüphaneler bu oyuncu grubunun en başında yer alır/almalıdır.

Bir konunun önemini farkında olmak ve bu konuda fark yaratabilmek için, öncelikle o konuya ilişkin her türlü bilgiye sahip olmak gerekir. Ancak bunun ardından ortak algı ve farkındalık yaratılabilir. Söz konusu gereklilik, günümüz dünyasının en önemli sorunlarından birinin sembolü olan sürdürülebilir kalkınma için de geçerlidir. Kütüphaneler sürdürülebilir kalkınma ve kalkınma hedeflerinin topluma ulaşması ve toplum tarafından farkına vararak anlaşılması noktasında kritik roledirler. Sürdürülebilirlik adına “eğitici”, “öğretici” ve “savunucu” kimlikleri ile ön plana çıkarılabilecek bu roller, tıpkı sürdürülebilir kalkınmada olduğu gibi, kütüphaneler dünyasının da yarın nerede olacağını belirleme gücüne sahiptir. Bu tabloyu gelecek adına bir fırsata dönüştürmek ise tüm paydaşların ortak sorunu ve sorumluluğu olmalıdır.

Kaynakça

- Altay, E., Akyurt, H. ve Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/1545984>
- Baudrillard, J. (2021). *Tüketim toplumu*. F. Keskin (Çev.). Ayrıntı.
- Cambridge Dictionary (2022). *Sustain* maddesi. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/sustain>
- Caradonna, J. L. (2014). *Sustainability: A History*. Oxford University Press. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ikc-ebooks/reader.action?docID=1745809>
- Dal, N. E. (2017). Tüketim toplumu ve tüketim toplumuna yöneltilen eleştiriler üzerine bir tartışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), s. 1-21. <https://doi.org/10.20875/makusobed.311006>
- Dyllick, T ve Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability, *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130-141
- European Environment Agency [EEA] (2019). How to accelerate change towards sustainability?. <https://www.eea.europa.eu/highlights/how-to-accelerate-change-towards-sustainability>
- Garcia-Febo, L. (2022). Leaving no one behind: Marketing sustainable libraries. <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2083/1/s5-2022-garciafebo-en.pdf>
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 3(3), 196-215.
- Gladwin, T.N., Kennelly, J.J. ve Krause, T. S. (1995), Shgifting paradigms for sustainable development: Implications for management theory and research. *Academy of management Review*, 20(4),874-907. <https://doi.org/10.2307/258959>
- IFLA (2019). Libraries and the sustainable development goals: A storytelling manual. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>
- IFLA (2022a). Resources. https://www.ifla.org/resources/?_sfm_unitid=105152&_sfm_resource_type=All

- IFLA (2022b). Library map of the world. <https://librarymap.ifla.org/>
- Jankowska, M. A., ve Marcum, J. W. (2010). Sustainability challenge for academic libraries: Planning for the future. *College & Research Libraries*, 71(2), 160-170.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir kalkınmanın kavramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 6(13), 44-49. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214112>
- Littig, B. ve Griebler, E. (2005). Social sustainability: A catchword between political pragmatism and social theory, *International Journal for Sustainable Development*, 8(1/2), 65-79.
- Loach, K., Rowley, J. ve Griffiths, J. (2017). Cultural sustainability as a strategy for the survival of museums and libraries. *International Journal of Cultural Policy*, 23(2), 186-198.
- Lozano, R. ve Garica, I. (2020). Scrutinizing sustainability change and its institutionalization in organizations. <https://doi.org/10.3389/frsus.2020.00001>
- Missingham, R. (2020). Sustainable development goals: Insights from research libraries. *International Journal of Librarianship*, 5(2), 13-25. <https://doi.org/10.23974/ijol.2020.vol5.2.167>
- Morelli, J. (2011). Environmental sustainability: A definition for environmental professionals, *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), 1-10.
- Novy, L. (2018). Kütüphaneler ve sivil toplum: Dünyayı biraz da kütüphaneler kurtaracak. <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/kul/mag/21296101.html>
- Özçağ, M. ve Hotunluoğlu, H. (2015). Kalkınma anlayışında yeni bir boyut: Yeşil ekonomi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 303-324. <https://doi.org/10.18026/cbusos.85473>
- Peşkircioğlu, N. (2016). 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri: küresel verimlilik hareketine doğru. https://www.academia.edu/35678484/2030_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Kalkınma_Hedefleri_K%C3%BCresel_Verimlilik_Hareketine_Do%C4%9Fru
- Paul, B. D. (2008). A history of the concept of sustainable development: Literature review. *The Annals of the University of Oradea Economic Sciences Series*, 17(2), 576-580.
- Polat, C. (2022). Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda bilgiye erişim hakkı ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin

- önemi. *INCSOS VII KARABAG International Congress of Social Sciences: Conference Proceedings, 2-4 June 2022* içinde (ss. 330-345). Elazığ: ASOS Yayınevi.
- Ratiu, D. E. (2013). Creative cities and/or sustainable cities: Discourses and practices. *City, Culture and Society*, 4, 125-135.
- Rout, P. R., Verma, A. K., Bhunia, P., Surampalli, R. Y., Zhang, T. C., Tyagi, R. D., Brar, S. K. ve Goyal, M. K. (2020). Introduction to sustainability and sustainable development. *Sustainability: Fundamentals and applications* içinde (ss. 3-19). T. C. Zhang, R. Y. Surampalli, M. K. Goyal, S. K. Brar ve R. D. Tyagi (Ed.). John Wiley & Sons. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/ikc-ebooks/reader.action?docID=6142662>
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.
- Saraç, B. ve Alptekin, N. (2017). Türkiye’de illerin sürdürülebilir kalkınma göstergelerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), 1-28.
- Soini, K. ve Dessen, J. (2016). Culture-sustainability relation: Towards a conceptual framework. *Sustainability*, 8(2), 167. <https://doi.org/10.3390/su8020167>
- Sustainable development in the European Union (2022). Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context. 2022 edition. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/15234730/15242025/KS-09-22-019-EN-N.pdf/a2be16e4-b925-f109-563c-f94ae09f5436?t=1667397761499>
- Şen, H., Kaya, A. ve Alaplan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım*, 29(107), 1-47
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: Teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2, 57-73.
- Tüyen, Z. (2020). İşletmelerde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirliği etkileyen etmenler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 91-117
- United Nations (1972). Conferences: Environment and sustainable development. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>
- United Nations (1992a). Report of the United Nations Conference On Environment and Development. <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/genera>

https://www.un.org/assembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

United Nations (1992b). Agenda 21. <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>

United Nations (2000). United Nations Millennium Declaration. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-millennium-declaration>

United Nations (2002). Johannesburg Declaration on Sustainable Development. https://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POI_PD.htm

United Nations (2012). Future We Want. <https://sustainabledevelopment.un.org/futurewewant.html>

United Nations (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations, (2018). The sustainable development agenda. <https://www.un.org/en/our-work/support-sustainable-development-and-climate-action>

United Nations (2020). THE 17 GOALS - Sustainable Development Goals. <https://sdgs.un.org/goals>

United Nations (2022a). United Nations Conference on Sustainable Development. <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>

United Nations (2022b). 2022 Sürdürülebilir Kalkınma Raporu. <http://unsdsn.boun.edu.tr/2022-surdurulebilir-kalkinma-raporu/>

UNWCED. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future*. United Nations. <https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/un--milestones-in-sustainable-development/1987--brundtland-report.html>

Wichaisri, S. ve Sopadang, A. (2018). Trends and future directions in sustainable development. *Sustainable Development*, 26(1), 1-17. <https://doi.org/10.1002/sd.1687>

Wikipedia (2022a). About Wikipedia. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About>

Wikipedia (2022b). Sürdürülebilirlik maddesi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik>

Yıkılmaz, R. F. (2011). *Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi ve Türkiye için yöntem geliştirilmesi*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.

Yıldırım, Z. ve Akkaya, M. A. (2020). Kütüphaneler ve sürdürülebilirlik ilişkisi: Genel bir değerlendirme. *KAREFAD, ÇAKÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 18-46.

Atıf için:

Akkaya, M. A. (2023). Sürdürülebilirlik ve kütüphane yakınsamasına bilgi üzerinden farklı bir bakış: Sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SKH) ve kütüphaneler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 113-141. doi: 10.54558/jiss.1223912

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir. Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

